

Avraham: Trials and Tribulations

Artsroll - Ste Chumash

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד

2 ¹⁰ There was a famine in the land, and Abram descended to Egypt to sojourn there, for the famine was severe in the land. ¹¹ And it occurred, as he was about to enter Egypt, he said to his wife Sarai, "See now, I have known that you are a woman of beautiful appearance. ¹² And it shall occur, when the Egyptians will see you, they will say, 'This is his wife!'; then they will kill me, but you they will let live. ¹³ Please say that you are my sister, that it may go well with me for your sake, and that I may live on account of you."

בכולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו לפני המקום (אבות ה). צ"ב לשם מה כתבה התורה הק' באריכות גדולה את כל פרשיות הנסיונות של אברהם אבינו, כמו שמנאום חז"ל, ויהי רעב בארץ, ותקח האשה בית פרעה, וישלח אבימלך ויקח את שרה וכו', ובמיוחד הנסיון האחרון של העקדה, והאלקים נסה את אברהם, שנכתב על כל פרשיו, והרי התורה ק' תורת חיים ואין בה סיפורי דברים בעלמא, ומהו הלימוד שהתורה מלמדת בכל פרשת הנסיונות. ויש

¹⁴ But it occurred, with Abram's coming to Egypt, the Egyptians saw that the woman was very beautiful. ¹⁵ When the officials of Pharaoh saw her, they lauded her for Pharaoh, and the woman was taken to Pharaoh's house. ¹⁶ And he treated Abram well for her sake, and he acquired sheep, cattle, donkeys, slaves and maidservants, female donkeys, and camels.

3

²¹ The king of Sodom said to Abram: "Give me the people and take the possessions for yourself."

²² Abram said to the king of Sodom: "I lift up my hand to HASHEM, God, the Most High, Maker of heaven and earth, ²³ if so much as a thread to a shoestrap; or if I shall take from anything of yours! So you shall not say, 'It is I who made Abram rich.' ²⁴ Far from me! Only what the young men have eaten, and the share of the men who accompanied me: Aner, Eshcol, and Mamre — they will take their portion."

4 Sham Mitznevel - R. Bebuski - Ed.

A substantial chunk of this *sidrah* is occupied with the story of the War of the Kings. Four kings fought against five other kings in a battle that lasted many years. Avraham fought against the four kings when they captured his nephew Lot and eventually succeeded in rescuing him. Superficially, this appears to be a simple historical narrative of an ancient conflict in which Avraham had unfortunately become entangled. However, much meaning lies behind this story.

God engineered things such that everything that happened to Avraham would happen to his descendants.

(Midrash Tanchuma, Lech Lecha 9)

This is the famous concept known as "Ma'aseh Avos siman l'vanim" — everything that happened to the Patriarchs was a harbinger of what would happen to their children. This means that all the events in the lives of the Avos were echoed by later national events in the life of klal Yisrael. Let us see how this applies to the War of the Kings.

6 Some while before the War of the Kings, we discover an intriguing incident in the lives of Avraham and Sarah. There was a famine in Eretz Yisrael, and Avraham and Sarah went to Egypt to avoid starvation. Avraham advised Sarah to pretend to be his sister to avoid difficulties with the Egyptians, who were known for their sexually immoral behavior. When they arrived, Sarah was indeed taken by the Egyptians to Pharaoh's house. Pharaoh and his household were miraculously struck with a sudden skin illness, and as a result, Sarah was released unharmed, and ultimately Avraham's family made their way out of Egypt.¹

5

The four kings mentioned here hint at the Four Kingdoms: the kingdoms of Babylon, Media, Greece, and Edom [Rome].

(Bereishis Rabbah 42:2)

This whole episode happened to Avraham to indicate that four kingdoms would arise in the world. Eventually, his descendants would overcome them, and the kingdoms would all fall into their hands.

(Ramban, Bereishis 14:1)

The four kingdoms mentioned here are the four historical nations who have oppressed klal Yisrael. They were perpetrators of four exiles, which each attempted to subjugate some aspect of Yisrael's unique nature. Each time, klal Yisrael eventually succeeded in freeing

7

The important point is that this incident occurred before the War of the Kings. The Midrash tells us:

Sarah came to Egypt and restrained herself from immorality. In her merit, all the women restrained themselves from immorality. Avraham went down to Egypt and restrained himself from immorality. In his merit, all the men restrained themselves.

(Yalkut Shimoni 226)

The men and women referred to here are klal Yisrael during their Egyptian exile. Since Avraham and Sarah were able to control themselves centuries before, their descendants were able to do so in exile. The earlier, personal experience of Avraham and Sarah in Pharaoh's house was a forerunner of a similar national event years later. This is "Ma'aseh Avos siman l'vanim" — everything that happened to the Patriarchs happens to the children.

This means that Avraham passed his test; he entered the promiscuous environment in Egypt and emerged unscathed, completely unaffected by its people or their ethos. Soon afterwards, the War of the Kings took place. The sequence of events is very important. God gave Avraham the experiences he needed in the order that they were needed. It follows that Avraham needed the Egypt experience in order to progress to the next stage. We can suggest, therefore, that Avraham prevailed in the War of the Kings only because he had succeeded in escaping from Egypt with his spiritual integrity intact.

This sequence of events replayed itself in the later experiences of klal Yisrael. As we have seen, the Egyptian exile was the first national oppression they experienced. Unfortunately, this was to be followed by many other exiles throughout the ages. Avraham restrained himself in Egypt and as a result was able to overcome the four kings. Let us recall that the four kings were a hint to the Four Kingdoms which would later oppress klal Yisrael. If so, then the restraint that Yisrael showed in Egypt gave them the ability to withstand all the future exiles.

9

This order of events will again manifest itself in the ultimate future. The kedushah gained by klal Yisrael in Egypt will stand us in good stead to withstand the tests of exile until the final war against the forces of

Edom, in which the enemy will be vanquished by the Mashiach ben Yosef (the Messiah descended from Yosef).¹

It is significant that a descendant of Yosef will lead this victory. Yosef was the epitome of the shomer habris, someone who guards himself against sexual impropriety. The descendants of Yosef are presumably imbued with the same character trait. It is only the Mashiach ben Yosef, a leader characterized by greatness in restraining his desires, who will finally vanquish our enemies.

ספר הפסיוט - ר' אליהו ניטויך 10

אברהם שלא רצה ליבנות ממה שהציל ממלחמת המלכים למלך סדום, אפילו 'מחוט ועד שרוך נעל', למה קבל את כל מה שנתן לו פרעה מלך מצרים? אלא ע"כ היה אברהם מפלס הדרך לבניו שיצאו ממצרים ברכוש גדול.

11 ט"ו תמוז תש"ס - 5 אלול

יב, ו) ויעבר אברים בארץ. מעשה אבות סימן לבנים. ע"י ברמב"ן עה"כ ויעבר אברים בארץ. וענין זה צב"ר מש"א חז"ל אברהם כבש את הדרך לבניו, וכל מה שאירע לאברהם אירע לבניו, וכוונתם שיש לנו להתעמק במעשה האבות כדי לדעת המאורעות שיארעו לבניהם ולבני בניהם, אם הוא רק סימן לדבר, ובאילו באופן ובזמני. נאמר מה שיארע לבנים, אלא ששונה מנבואה בזה שלא נאמר לאברהם שכך וכך יארע לבניהם, אלא שגילתה לנו התורה שעלינו ללכת בעקבי אברהם ונדע מה יארע לנו, אבל אין קשר באופן ישר שיארע לנו מה שאירע לאברהם, ורק סימן לדבר.

או דילמא שהענין עמוק יותר מזה שכל מה שאירע לא"א נרשם בנשמתו, ובמהותו, וקוים ורישומים אלה שבנשמת א"א נמסרו ליוצאי חלציו שגם להם יש חלק מנשמתו ועצם מהותו.

12

וכשגלה א"א במצרים, והיה נודד בארץ מלאה זמה ועמד בניסיונו ע"י? נחזקה דביקות נשמתו בה, שהי' עומד במצרים ונתעלה מתועבות מצרים ולא נתאבק מעפר מצרים, וכן כשנטלה אשתו לבית פרעה והוא והיא התגברו על עינוייהם הנפשיים שהיו בסכנה גדולה, נשאר הרושם בנשמתם, וכמו כן כשזכו להיגאל ממצרים בעושר ובכבוד והוטר מהם הפחד והעינוי של גלות מצרים, נרשמה הגאולה בנשמתם, וכל האוצר הבלום בנשמתם נמסר לבניהם ולבני בניהם, ויוצא מזה שכשירדו בני בניהם למצרים הרי הוא כאילו התרגלו והכינו עצמם לגלות המר ההוא, שבשורש נשמתם כבר ירדו למצרים ועמדו בניסיונם, וגלות הנורא לא היה בכחו לזכא את נפשם ורוחם, שהרי בשורש נשמתם היו כבר גאולים ממצרים, וזהו הענין הנפלא של אברהם כבש לפניו הדרך, וזהו סוד קיומן של עם ישראל, כיבשה בין זאבים הטורפים, ולמרות כל העינויים, עינויי הגוף והנפש, בגלותו המר, הנורא, והארון, רוח ישראל סבא פועם בלבנו, ולא עלתה ביד הגוים להשפיל אותנו ולהכניע את אונתנו, גאות ישראל שעליו נאמר מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. מפני שבחך תוכנו כבר נגאלנו מהגלות, * כמו שצא אברהם על הד' מלכים שהם מרמזים לד' הגליות כמבואר ברמב"ן.

13

ואפשר להעמיס בזה הסימן שמסר יוסף לבני ישראל שאם יבא גואל ויאמר פקד יפקד, [פקד פקדתי - שמות] ידעו שהוא גואל אמתי, פירושו שלא יבשר רק בגאולה העתידה, אלא יגלה בפניהם שהם כבר פקודים וגאולים שבני אברהם יצחק ויעקב המה, ואינם עבדים.

ובדברינו יש להבין ענין קבלת התורה שכל הדברות הברית שנכרת עמנו בהר סיני ובערבות מואב הן אשר ישנו פה והן אשר איננו פה, דלכאורה יש להתפלא איך אפשר לקבל באלה שבועה ובכרית בעד דברות הבאים שלא קיבלו מעצמם.

וכבר ראינו שהז"ל נתקשו בזה ואמרו שכל הנשמות היו בהר סיני, ולדעתנו זהו הביאור, שמעמד הר סיני הורשם ונחתם בנשמת עם ישראל בשעת קבלת התורה, עד שנעשה חלק בלתי נפרד מנשמת עם ישראל, ובאופן תורשתי נמסר לדרך דורות שלכולנו יש חלק מנשמת עם ישראל, הרי בוכירה מעמד הר סיני להחיות [צו איבערלעבן] מעמד הר סיני בעצמנו.

14

וע"י במדרש ב"ר סוף פרשה נה: בשכר ב' בקיעות שבקע א"א עצי העולה זכה להבקע הים לפני בני ישראל שנא' ויבקע עצי עולה ונאמר להלן ויבקעו המים.

דברי הרמב"ן דמעלתו של אברהם אבינו היתה גדולה

לא מצד שקיים כל התורה אלא לפי שעמד בעשרה נסיונות, דבזה הודיע כמה חבתו, ובוה עיקר גדולתו ותפארתו על הפלגת חיבתו לפני המקום, והיינו שקיום כל התורה כולה עדיין אין בו כדי להודיע גדול החיבות של אברהם אבינו, ורק הנסיונות מודיעים כמה חבתו.

Living Inseparably - R. Tatz

There is an idea that a test forces one to discover

levels of one's own inner strength which were previously hidden. The difficulty of the test brings out that which would have remained dormant without it. It is not Hashem who discovers what you are capable of when you succeed, it is you! Mystically, the concept here is that of bringing the potential into the actual; before the test there was a level of power in the personality which was potential only, after the test that power has become actual, realized in the personality and in the world. For Avraham Avinu to be able to sacrifice his son is not enough — he must make that ability an action, he must bring it into the world. What counts, in other words, is not what one can do, but what one actually does in life.

17

There are deep correlates of this idea: the *neshama* (soul) itself is, in a sense, potential, and the mystical understanding is that a *neshama* without a body cannot effect any change, it must be brought into a body, into the finite, tangible world in order to achieve — potential energy is not enough, action is necessary. Even deeper, we note that Hashem Himself found it necessary to create a world — being able to do so was not enough for Him; He thereby demonstrates to us most powerfully that potential must be made concrete, crystallized into tangible reality.

20

וי"ל הענין ע"פ מש"כ המאור עינים בפר' וארא, שכמו שאברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות כך כל יהודי עובר בימי חייו עשרה נסיונות לפי ערכו. והיינו כי כל יהודי נושא שליחות עליונה שלמענה ירד לעולם למלא שליחות זו, וע"י הנסיונות שעובר ממלא הוא שליחותו בעוה"ו.

18 - אור ע"ב יח"ו - רב שארר - ר"ש פ"א

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד כולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום, (אבות פ"ה ג'), להבין התכלית המרוצה באלו הנסיונות, יש לדעת כי מתחילת בריאת העולם הי' למעלה ציור של אברהם אבינו, וכדכ' אלה חולדות שמים וארץ בהצרכא, ואמרו חז"ל אל תקרי בהצרכא אלא בהצרכא, שטוד בתחילת הבריאה הי' ציור של אברהם למעלה, ואברהם אבינו נצרך עם כוחות גדולים, כוחות כאלו שהי' ביכולתו להשתלם עד שיתדמה לצורה זו של אברהם שיש למעלה.

21

הרי כמו כן הוא בפרט אצל כל יחיד, שצריך לעבור עשרה נסיונות לפי ערכו, שיתכן שיהודי מקיים כל התורה כולה אך עדיין לא התחיל למלא את השליחות שבעבורה ירד לעולם, שעדיין אין זו כל הוכחה לכך, אלא הנסיונות העוברים עליו הם אשר מודיעים כמה חבתו של כאו"א, שעל ידם הוא ממלא את שליחותו בעולם.

19 אלה שהי'

מוטל על אברהם אבינו שעל ידי עבודתו וביא לידי גילוי כוחות האלו שיש לו, ולהוליאם מן הכח אל הפועל, ולהתכלית זו ניתן לו אלו הנסיונות, להוליא אלו הכוחות מן הכח אל הפועל, והנסיונות היו כדי להרים את האדם, וכמו שפירשו המפרשים שנסיון הוא מלשון הרמה — מלשון גם, כי ט"י מה שטומד האדם בנסיון נתעלה האדם, וכן מצוה צרמב"ן טה"פ והאלקים נסה את אברהם (כ"ב א') שכתב "ויזכר צו להוליא הדבר מן הכח אל הפועל", וע"י העשרה נסיונות נשלמה צורתו של אברהם אבינו, ובאו כל כוחותיו לידי גילוי, עד שהי' מתאים הצורה של אברהם למטה עם הציור של אברהם למעלה, וכמו שא"י בילקוט

22 The Mesillas Yescharim says that the purpose of life is "to perform mitzvos, to serve, and to withstand tests". Now a classic question is asked here: why are we tested? Why would Hashem test us, since He knows beforehand what the outcome must be? If ordeals are "tests", as *nisayon*, is often translated, the purpose of these tests cannot be for Hashem's learning anything about us, of course. Then who benefits? And how?

To this question we can add another. The word *nisayon* is based on the root נס meaning a miracle. (נס also means a banner, a flag raised high: a miracle is really a banner clearly marking Hashem's presence in the world.) The problem is, what do ordeals have to do with the miraculous? Exactly which element of a test is miraculous? We can put this question most sharply as follows: when one is faced with an ordeal, can one

overcome it? In principle, is it possible to overcome ordeals or not? If it is possible, where is the miracle in succeeding? And of course, if it is not possible, why would Hashem demand the impossible of us?

A name is a revelation of essence. If a person's name, revealing his essence, is spoken together with Hashem's name, the idea is that an aspect of Hashem's presence is revealed in that person; that individual has somehow become a vehicle for Hashem's manifestation in the world. When Avraham Avinu is tested in the fire of the *akeida* (binding and sacrifice of Yitzchak) Hashem is revealed. How does this happen?

24 The answer is that a real test is impossible. It stresses a person beyond all possible limits. The feeling of the enormity of a real ordeal is accurate: *this test is too much for me!* When a person faces the impossible chasm, and leaps anyway because Hashem asks it, and miraculously arrives on the other side, Hashem is revealed because only He can do the impossible — that is the miracle! The banner of miracle, of Divine imminence, has been raised. Two elements are required: to attach oneself to the Divine; and then to leap. The Sages tell us that a person's own lower self (*yetzer hara*) attacks him daily with lethal viciousness, (the essence of all tests), and "if Hashem does not help, one cannot overcome it"! There are no inaccuracies in the statements of our Sages — if they tell us that without Divine assistance the battle is impossible, so it must be. So that to perceive victory in ordeals is to perceive the Divine hand!

We see this in many ways. The *Mesillas Yesharim*, when dealing with the higher levels which a person can reach, says "I *chillaso avoda, ve'sofo g'mul* — the beginning is work but the end is a gift". The beginning of the path which leads to transcendence is hard work, very hard work, but the end is a gift, it comes from elsewhere, from beyond the work, beyond the self. The Sages say that if a person states that he "labored and found" (*יגעתי ומצאתי*) he is to be believed. Labor will lead to results; but the words are so potently clear: the word "found" connotes an *unexpected* find (*מצאימה*); it does not say "labored and achieved" but rather "labored and found" — the find was unexpected, a surprise *despite* the work because it so completely belongs to another dimension.

The prayer of one who stands tested, therefore is "Hashem, this test that You have given me seems impossible to me. I cannot humanly overcome it. But if You have seen fit to test me thus, I shall go through the impossible for You. I shall leap; I give myself to You. I acknowledge that I am nothing, You are everything. Help me through."

27 Artscroll - S'bre Chumash

10-20. Abraham in Egypt. This is another test of Abraham's faith. Immediately after he settled in the new homeland where God had promised him every manner of blessing, there was a famine, whereupon God commanded him to leave the land and move to Egypt. Though this seemed to be a direct contradiction of God's glowing promises, Abraham's faith did not waver. This event foreshadowed Jacob's descent to Egypt because of a famine (*Midrash*).

28 The Call of the Torah - R. Munk

By passing Sarai off as his sister, Avram hoped to gain time through making excessive demands for her hand. In this spirit Rashi interprets the words "so that I will receive benefit for you" as follows: "so that they will give me presents." The one who will say "I swear . . . I will take nothing of yours, from a thread to a shoelace" to the king of S'dom was surely not eager to amass wealth. But he wanted to show his wife that the gifts which the Egyptians would offer in return for her hand in marriage would permit him to prolong negotiations until providential help would come or until the famine would end. As a result he would live because of her. Nevertheless, Avram never wanted to profit materially from these gifts. He did not touch them but gave every one of them to the children of his concubines, as Rashi tells us (25:6). Cf. our commentary on 14:22.

15. THE WOMAN WAS TAKEN TO PAR'OH'S HOUSE. The only case which Avram did not foresee was that the king would want Sarai for himself. The king was the only one who could offer whatever amount of money was asked. Hence Avram was obliged to accept "sheep, cattle, he-asses, bondmen, bondwomen, she-asses, and camels." Now there was no escape. Avram and Sarai took refuge in the last resort of the Jew in times of distress: prayer. Each prayed fervently to God for help. And He, the "shield of Avraham," answered their prayers, as it is said, "No wrong can come to the righteous *לֹא יֵאָוֶנֶה לְצַדִּיק כָּל אֹן*" (*Proverbs* 12:21; cf. *Tanhuma*).

בב"א זי"ע עה"פ ומשה נגש אל הערפל אשר שם הא', שיש ג' מדרגות של חשכות זו למעלה מזו, חשך, ענן וערפל, וקשה שבכולן ערפל שהוא חשכות עבות, ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, שגם בתוך הערפל הקב"ה נמצא, שאף בתוך ההסתר הגדול ביותר הקב"ה נמצא ומסתיר עצמו שם. וכאשר יש ליהודי בהירות האמונה שהקב"ה מסתתר בתוך ההסתר הריהו מתגבר ועומד בכל הנסיגות, שאז הוא רואה כי פני ביום ההוא, והרים כדונג נמסו מלפני ה', כל ההרים והנסיגות בשלים לפניו ויתפרדו כל פועלי און.

נתיבות שמים 30

ובפרשה זו מלמדת לנו התורה"ק את פרשת הנסיגות השייכת לכל יהודי לפי דרכו ומצבו. והעצה לנסיגות היא, לדעת כמאמר הבעש"ט הק' עה"פ (דברים לא) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, הסתר כפול, שגם את ההסתר מסתיר הקב"ה, שלא ירגישו כלל שיש כאן הסתר, ויהודי שוכח לגמרי שהקב"ה הוא המסתתר כאן בתוך ההסתר. אמנם יהודי צריך להתחזק ולהאמין באמונה בהירה שבתוך ההסתר נמצא הקב"ה. כמאמר מרן אדמו"ר

3 So Sarai, Abram's wife, took Hagar the Egyptian, her maidservant — after ten years of Abram's dwelling in the Land of Canaan — and gave her to Abram her husband, to him as a wife. 4He consorted with Hagar and she conceived; and when she saw that she had conceived, her mistress was lowered in her esteem. 5 So Sarai said to Abram, "The outrage against me is due to you! It was I who gave my maidservant into your bosom, and now that she sees that she has conceived, I became lowered in her esteem. Let HASHEM judge between me and you!"

6 Abram said to Sarai, "Behold! — your maidservant is in your hand; do to her as you see fit." And Sarai dealt harshly with her, so she fled from her.

7 An angel of HASHEM found her by the spring of water in the desert, at the spring on the road to Shur. 8 And he said, "Hagar, maidservant of Sarai, where have you come from and where are you going?" And she said, "I am running away from Sarai my mistress."

9 And an angel of HASHEM said to her, "Return to your mistress, and submit yourself to her domination."

10 And an angel of HASHEM said to her, "I will greatly increase your offspring, and they will not be counted for abundance."

11 And an angel of HASHEM said to her, "Behold, you will conceive, and give birth to a son; you shall name him Ishmael, for HASHEM has heard your prayer. 12 And he shall be a wild-ass of a man: his hand against everyone, and everyone's hand against him; and over

all his brothers shall he dwell." * 13 And she called the Name of HASHEM Who spoke to her "You are the God of Vision," for she said, "Could I have seen even here after having seen?" 14 Therefore the well was called "The Well of the Living One." It is between Kadesh and Bered.

Rashi - Artscroll

33

chataf kamatz¹ - מפני שהוא שם דָּבָר - because it is a noun. ראי אל means - אלוה הראיה - the God of Vision,² שְׂרֹאָה קַעֲלוֹן - שְׂרֹאָה קַעֲלוֹן - for He sees the affronted - שָׁל עֲלוּבֵי - of the affronted.³ ומשמע שהוא רואה הכל - "You are the God of Vision," - "אתה אל ראי" - Alternatively, דָּבָר אֲחֵר} - and this implies that He sees everything אותו - but nothing sees Him.⁴

מתמלל לה וכן אמרת אנת הוא חי וקיים דתמי ולא מתתמי לא ארום אמרת הא פרם הכא

34

מלך

35 שר - כב חלפה - זא חלף

אאעיה בעצמו קרא שם הבאר ההיא באר לחי רואי, שגם הוא התפעל מההשגחה הפרטית שנתגלה שם במדבר שבאו ארבעה מלאכים לעודד ולצוות את שפחת שרה. וגם יצחק אע"ה היה קשור למקום הגילוי ההוא: בהגיע השיירה של אליעזר עם רבקה כתוב:

ויצחק בא מבוא באר לחי רואי והוא יושב בארץ הנגב (חיי שרה, חמישי).

רמב"ן: יאמר כי יצחק בא עתה מבוא באר לחי רואי ששב מבאר לחי רואי שבא שמה. ויתכן שהיה יצחק הולך תמיד אל המקום ההוא כי הוא לו מקום תפילה בעבור הראות שם המלאך, והוא יושב בארץ הנגב קרוב משם.

36

על פי הדברים האלה הננו פונים אל הגמרא בברכות י' ע"א:

הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרו דוד - לא אמרו אלא כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה: מה הקב"ה מלא כל העולם אף הנשמה מלאה את כל הגוף. מה הקב"ה זן את כל העולם כולו אף הנשמה זנה את כל הגוף. מה הקב"ה רואה ואינו נראה. אף הנשמה רואה ואינה נראית. מה הקב"ה טהור אף הנשמה טהורה. מה הקב"ה יושב בחזרי חדרים אף הנשמה יושבת בחזרי חדרים.

כל חמשת המעלות שחז"ל מנו כאן, כולן מעלות חיוביות הן. חוץ מזה שאינו נראה. לכאורה - מה היה חסר אם היו אומרים "מה הקב"ה רואה את כל העולם, אף הנשמה רואה את כל הגוף, וכפי שיבואר עוד בעיה ענין זה להלן. ומאי קמ"ל בזה שאינו נראה?"

37 אולם, דבר גדול קמ"ל בזה. ונגיע נא בעצמנו: כל קושי העבודה להגיע לאמונה חושית וודאית נובע מזה שהקב"ה אינו נראה! עולם גשמי רחב אנו רואים לפנינו, אבל עליו לדעת ולהאמין שהמציאות האמיתית הוא הבורא יי, שהוא רחמיניו מוחלטת. העולם הנראה לעיניים חסות"ר מפנינו את האיניו נראה. תגה כל הברכות וההשפעות באות רק מעולם רחמיני זה. וגם ההוא

טמיר ונעלם" רואה אותנו ומשגיח עלינו ויודע כל דיבור. כל מחשבה וכל מעשה שלנו. הרי העלמא דאיתכסין עיקר ולא העולם הנראה לעיניים! וכמה עמל ויגיעה עולה לנו להגיע לאמונה ברורה וודאית. וממש חושית. בדבר גדול זה!

38 אכן, ציור לענין גדול זה יש לנו מהנשמה שגם היא "רואה ואינה נראית". אנחנו יודעים שיש לנו נשמה אע"פ שאיננו רואים אותה; השכל וכח הדיבור אינם אלא גילויים ממנה. והנשמה היא חלק אלוך ממעל - שרשה הוא בעלמא דאיתכסין. אבל היא פועלת בנו ומלאה חנה את כל הגוף. וכמו שהיא פועלת בנו, כך היא מקשרת אותנו עם העולם הרחני, וכך איתא בחגיגה סו, ע"א: "אל תאמינו בריע אל תבטחו באלוף - אם יאמר לך יצה"ר חטוא והקב"ה מוחל אל תאמן שנא' אל תאמן ברע ואין אלוף אלא הקב"ה. שמא תאמר מי מעיד בי? חכ"א נשמתו של אדם מעידה בו שנא' משוכבת חיקך שמור פתחי פיך, אינו היא דבר ששוכבת בחיקו של אדם, הוי אומר זו נשמה". הרי הנשמה היא המעידה על מעשי האדם בשרשה בעלמא דאיתכסין. ובוה הנשמה עצמה היא ציור חי לרואה ואינו נראה".

39 מעתה נחזור לבאר לחי רואי. מה נתחדש לאע"ה שם עד שקרא לבאר ההיא שם מיוחד על מאורע זה עם הגר? מלאכים היו רגילים לבא לביתו. ומה ראה יצחק אע"ה לקבוע שם את מקום התפילה שלו? אם רצה להתפלל במקום שנתגלו בו מלאכים פעם אחת - למה לא קבעו בבית אביו ששם היו רגילים תמיד במלאכים? אלא, שדבר גדול נתגלה שם במדבר: "אתה א' ראי - אלקי הראיה, הרואה בעלבוך של עלובין". אאע"ה, האדם הגדול בענקים, היה מרכבה לשכינה, ובמקום שיש שכינה אין פלא שישנם גם מלאכים. אבל הגר, שפחת עלובה, עד כמה שבואי היתה לה מדרגה גבוהה בהיותה תלמידה של שרה אמנו ע"ה, אבל כיום - שפחת מצרית, הבורחת למדבר ובנדדה, וראה הקב"ה בעלבונה ושלה אליה ארבעה מלאכים ועודדה, להבטיח לה זרע ולצוות עליה: כאן נתגלה חיי רואי. נתגלה כאן בעולם כי עלמא דאיתכסין חי הוא, והראיה שהוא רואה בעלבוך של עלובין, האיניו נראה" הוא "חיי", והוא גילוי גדול.

40 הדבר הזה אינו אומר לך הרבה, קורא חביב? אכן, העובד, הרוצה להתחיות אמונתו שתהא ודאית לגמרי, הוא שומע היטב את הדבר הגדול הטמון בשם זה של "באר לחי רואי". אינו נראה" - זהו ענין שלילי, השולל מהקב"ה, אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף. רק אנחנו הסברנו לעצמנו כי זהו העלמא דאיתכסין. כאן, ליד באר זו, נהפך ה"אינו נראה" מהשלילה לחיוב: הכיבוהו שהוא יי' חי, בהכרה חושית יותר מאשר בביתו של אאע"ה עצמו, ובמה - שהוא רואה בעלבוך של עלובין.